

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Онищенко Віоли Миколаївни «Структура та зміст навчально-тренувального процесу дітей 6-7 років на першому році занять міні-баскетболом», представлену для захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 - олімпійський і професійний спорт

Актуальність дисертаційної роботи. Баскетбол в усьому світі з кожним роком «молодшає». Багато спортсменів світового рівня починали займатися баскетболом з раннього дитинства. Діти будь-якого віку, в тому числі 6-7 років, дуже люблять грати з м'ячем. Це не випадково – адже саме в ці роки діти особливо рухливі, енергійні, емоційні. Школярі молодших класів відчують потребу в рухах та іграх просто необхідні для їх правильного розвитку. До тривалих фізичних напружень організм дітей такого віку ще не підготовлений. Але при короткочасних різноманітних і цікавих вправах молодші школярі порівняно легко переносять досить велике фізичне навантаження. Баскетбол також розвиває різні види сприйняття, когнітивні здібності, вміння приймати рішення в складних обставинах у короткий відрізок часу.

Тому баскетбол для 6-7-річних дітей є одним з основних засобів гармонійного розвитку. Гра побудована на природних, цікавих для дітей рухах – бігу, стрибках і метаннях. Ігрові дії носять переважно швидкісний характер і не вимагають значних силових напружень. Крім того, напруги чергуються з паузами відпочинку.

Що стосується розвитку фізичних якостей, слід зазначити, що різноманітні форми бігу, стрибків і метань виключають однобокість в розвитку дитячого організму. Навпаки, вони допомагають його всебічному

розвитку. Змінні короткочасні навантаження роблять благотворний вплив на розвиток серцево-судинної системи. Нарешті, така командна гра, як баскетбол, має великий педагогічний вплив на молодших школярів: вона сприяє розвитку у дітей спритності (координації), швидкості, кмітливості, рішучості, почуття дружби і колективізму.

Звичайно, багато хто з тих, хто з 6-7 років почав грати в баскетбол, в майбутньому можуть стати великими спортсменами. Але і тим, чий життєвий шлях у майбутньому не буде пов'язаний з баскетболом, також важливо навчитися грі змалечку. У дітей раннього шкільного віку спостерігається підвищена збудливість, велика вразливість, здатність до наслідування, швидкому схоплюванню і закріплення рухових навичок. Тому освоєні в ці роки елементи техніки і тактики баскетболу закладають рухову базу як для баскетболу, так і для інших видів спорту.

В даний час існують різні точки зору з приводу віку, коли слід починати заняття баскетболом. Безумовно, баскетбол, будучи навантаженням аеробно-анаеробного характеру, висуває високі вимоги до рівня розвитку систем енергозабезпечення організму. З цієї точки зору дозування навантаження вимагає великої уваги з боку тренера. З іншого боку, баскетбол пред'являє високі вимоги до розвитку координаційних здібностей. А координаційні здібності, так само, як і швидкість, розвиваються у відносно ранньому віці. Тому, для розвитку координаційних здібностей і створення бази для подальших занять різними видами спорту, в тому числі, і баскетболом, важливо дати дитині можливість грати з м'ячами. Чим раніше дитина буде просто починати грати з м'ячем або з м'ячами, тим простіше їй буде в подальшому прийти в баскетбол. Навіть якщо дитина просто грає, кидає, стукає м'ячем, взагалі робить все, що їй подобається робити з м'ячем.

У той же час в цих простих захопленнях потрібно постаратися підводити її до чогось схожого на баскетбол. На жаль, на даному етапі в Україні для дітей 6-7 років дуже складно знайти групи для занять

баскетболом. Але для початку важливо, щоб дитина відчула в м'ячі щось близьке і зрозуміле. Відомо, що дорослій людині складно починати вчитися будь-яким руховим діям, особливо таким складнокоординаційним, як техніко-тактичні дії при грі в баскетбол. І якщо дитина полюбить гратись з м'ячем, це стане певною базою для подальшого її рухового, спортивного, когнітивного та соціального розвитку. Саме тому при навчанні дітей важливо не перестаратися – не нашкодити, не зробити з щоденного свята зустрічі з баскетбольним м'ячем «каторги», звільнитися з якої потім досить складно.

Саме тому особливу актуальність здобуває створення програм та методик для міні-баскетболу.

Важливо на даному етапі тренеру поділитися з дітьми любов'ю і власним захопленням баскетболом. Незабаром це і буде найнеобхіднішою метою в тому, щоб ваша дитина відбулася як спортсмен, як людина. Такий командний вид спорту, як баскетбол, допомагає уживатися в людському суспільстві, заводити друзів, вчить відповідальності не тільки за себе, але і за цілу команду, розвиває дух суперництва. Баскетбол розвиває не тільки фізично, а й допомагає адаптуватися в суспільстві, відчувати себе частиною цілого світу.

Слід зазначити, що в баскетбол відбираються діти з високими морфологічними показниками (довжина тіла), а для таких людей у зв'язку із зменшенням відносної сили, обумовленим біомеханічними закономірностями, розвиток уміння володіти своїм тілом в просторі має певні труднощі. Тому ранні заняття баскетболом у цікавій для дітей формі є важливим засобом створення умов для подальшого фізичного, інтелектуального і розумового розвитку, а також спортивного вдосконалення.

Виходячи з вищевикладеного, можна відзначити, що тема, обрана автором, має велику актуальність, а науковий напрямок досліджень автора пов'язаний з гуманістичними ідеями в суспільстві і в спорті.

Наукова новизна. Дисертаційна робота Онищенко В.М. представляється новою у світлі декількох аспектів. По-перше, науково обґрунтовано комплексний підхід до побудови структури та змісту навчально-тренувального процесу з міні-баскетболу протягом першого року навчання (діти 6-7 років), який включає чотири блоки: «Знайомство», «Інтерес», «Адаптація», «Звичка»; з розподілом програмного матеріалу на теоретичний, практичний, мотиваційний та контрольний розділи відповідно до завдань етапу початкової підготовки, що сприяє підвищенню ефективності навчання основ техніки гри, розвитку фізичних якостей, збереження та зміцнення фізичного здоров'я, опанування теоретичними знаннями, формування мотивації дітей до занять спортом.

По-друге, в дисертаційній роботі пропонується підхід до планування, коли зміст навчального матеріалу спортивної підготовки з міні-баскетболу побудовано відповідно до вікових особливостей дітей 6-7 років, що створює максимально сприятливі умови для розкриття пізнавальних здібностей; розвитку фізичних та специфічних («відчуття м'яча», «відчуття часу») якостей; гармонійного фізичного розвитку; підвищення функціональних можливостей організму; формування мотивації до занять спортом з урахуванням інтересів самої особистості щодо самовираження та розкриття свого потенціалу в командній діяльності.

Крім того, в роботі запропоновано новий підхід до опанування теоретичними знаннями юними спортсменами у поєднанні з руховою діяльністю в навчально-тренувальному процесі з міні-баскетболу, з використанням методичних рекомендацій «Теоретичні аспекти з міні-баскетболу для тренерів початкової підготовки» та зошита-практикуму «Теоретичний практикум з міні-баскетболу для дітей 6-7 років» для виконання самостійних завдань.

Таким чином, представлена автором робота відповідає сучасним методологічним вимогам до фундаментальних наукових досліджень, у тому

числі – до наукових досліджень у спорті. Розроблена автором програма визначає новизну, достовірність, науковість роботи.

У зв'язку з цим можна зробити висновок, що наукова новизна роботи В.М. Онищенко не викликає сумнівів, охоплює найбільш проблемні аспекти сучасної спортивної науки і містить ряд положень, які є новими для методологічних, теоретичних і експериментальних положень теорії і методики олімпійського спорту.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно зі Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, за темою: 2.6 «Теоретико-методичні основи удосконалення тренувального процесу та змагальної діяльності в структурі багаторічної підготовки спортсменів», номер держреєстрації 0111U001168, та Тематичним планом наукових досліджень Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту на 2016-2020 рр. «Теоретико-методичні основи планування та контролю у спортивних іграх в процесі багаторічного удосконалення», номер держреєстрації 0116U003012.

Практичне значення отриманих результатів. Впроваджено структуру та зміст навчально-тренувального процесу дітей 6-7 років на першому році занять міні-баскетболом для покращення показників теоретичної, фізичної підготовленості, опанування руховими вміннями та навичками та формування мотивації до занять спортом.

Результати дослідження впроваджено в практичну діяльність СДЮСШОР №5 ім. ЗТУ М.І. Говорунова та ДЮСШ «Самара» (м. Дніпро), СОЦ №2 (м. Ізмаїл). Крім того, результати дисертаційної роботи впроваджено у методичне забезпечення Федерації баскетболу України (ФБУ), Федерації баскетболу Дніпропетровської області (ФБДО), Федерації

баскетболу міста Ізмаїл Одеської області. Практична цінність дослідження полягає у реалізації системного підходу до удосконалення навчально-тренувального процесу на першому році занять груп початкової підготовки з міні-баскетболу. Теоретична значущість роботи полягає в тому, що одержані результати і висновки можуть бути основою для розробки нової державної навчальної програми для дитячо-юнацьких спортивних шкіл (групи початкової підготовки 1-го року навчання), застосовані тренерами, методистами ФБУ, тренерами ДЮСШ і використані викладачами ВНЗ фізкультурного профілю при читанні лекцій з теорії і методики баскетболу.

Дисертаційна робота відповідає паспорту спеціальності 24.00.01– олімпійський і професійний спорт. У ній вирішена важлива проблема сучасної теорії та методики олімпійського спорту – розробка програми тренувального процесу в міні-баскетболі для дітей 6-7 років, що є істотним внеском у сучасну теорію олімпійського та професійного спорту, має значні перспективи для наукового розвитку і практичного застосування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані в дисертації, достатньою мірою обґрунтовані експериментальними даними, відповідають меті та завданням роботи. Ступінь достовірності отриманих результатів забезпечується тривалістю і кількістю експериментальних досліджень, використанням в роботі сучасних методів, які відповідають вимогам наукової метрології, адекватним завданням та комплексу діагностичної апаратури.

Достовірність отриманих результатів забезпечується адекватністю методів меті та завданням роботи, достатнім обсягом і репрезентативністю емпіричного матеріалу, коректністю статистичної обробки даних із застосуванням сучасних комп'ютерних програм.

Робота відзначається великою кількістю експериментальних досліджень. Проведено анкетування тренерів (20 осіб м. Дніпра та м. Ізмаїла віком від 20 до 65 років, середній стаж роботи яких – $10,85 \pm 2,08$ років). Проведено констатувальний експеримент з метою виявлення впливу тренувальних занять за програмою ДЮСШ для першого року навчання на фізичний стан дітей 6-7 років. У констатувальному експерименті брало участь 60 дітей 6-7 років (37 хлопців та 23 дівчини). На основі отриманих даних констатувального експерименту обґрунтовано експериментальну структуру та зміст навчально-тренувального процесу на першому році навчання в міні-баскетболі.

У формуальному експерименті брали участь 64 дитини 6-7 років, яких було поділено на контрольну (КГ) й експериментальну (ЕГ) групи з них: ЕГ 1 – 16 хлопчиків, ЕГ 2 – 16 дівчаток; КГ 1 – 16 хлопчиків, КГ 2 – 16 дівчаток.

У дослідженнях використаний великий діапазон теоретичних, педагогічних методів дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури і мережі Інтернет; анкетування; педагогічне спостереження; педагогічне тестування; педагогічний експеримент; оцінка фізичного здоров'я за методикою Г.Л. Апанасенка; оцінка фізичного розвитку; тестування теоретичних знань; методи математичної статистики.

Список використаних джерел нараховує 356 найменувань.

Це забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості положень, які розроблені в дисертації.

Характеристика основних положень роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і п'ятнадцяти додатків. Загальний обсяг дисертації – 265 сторінок. Робота містить 30 таблиць та 10 рисунків. Список використаних джерел нараховує 356 найменувань.

У вступі обґрунтована актуальність роботи, зв'язок роботи з науковими програмами, темами, визначені мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, представлені методологія дослідження, рівень наукової новизни і практична значимість роботи, відображено особистий внесок автора, наведено дані про апробацію роботи та впровадження отриманих результатів в практику.

У *першому розділі* проаналізовано особливості етапу початкової підготовки. Визначено низку проблем при організації та проведенні навчально-тренувального процесу з початківцями у зв'язку з тенденцією до ранньої спеціалізації у спортивних іграх. Відзначено, що набуває актуальності наукове обґрунтування структури та змісту навчально-тренувального процесу, які би поєднували теоретичну, фізичну, технічну сторони підготовки, педагогічний контроль, формування мотивації до занять спортом протягом першого року занять міні-баскетболом.

У *другому розділі* надано відомості про методи, контингент учасників експерименту, етапи вирішення завдань.

У *третьому розділі* на основі аналізу статистичних даних останніх п'яти років виявлено тенденцію зменшення кількості дітей, що починають займатися баскетболом та міні-баскетболом в Україні, що свідчить про недостатню популярність цього виду спорту порівняно з провідними баскетбольними країнами, як за кількісними показниками юних спортсменів, так і за організаційно-методичним забезпеченням.

З'ясовано, що у зарубіжних країнах робота різних баскетбольних організацій здійснюється без єдиної для всіх навчальної програми для дітей 6-7 річного віку, тобто кожен клуб має право розробляти свою програму з урахуванням сенситивних періодів розвитку фізичних якостей, вікових особливостей розвитку дітей, з акцентом на формування елементарних рухових умінь та навичок тощо. Щорічно відбуваються семінари тренерів для вдосконалення методичного забезпечення навчально-тренувального

процесу, впровадження новітніх наукових досліджень, обладнання, інвентарю, залежно від можливостей і завдань роботи спортивної організації.

В Україні діє інший підхід: на заняттях дітей 6-7 років з міні-баскетболу, використовується стандартна програма ДЮСШ з баскетболу (1999 р.). Зміст занять для дітей першого року навчання розраховано на 8-9- річних дітей. Аналіз цієї програми свідчить про нераціональний розподіл навчального матеріалу, який включає такі частини підготовки: теоретична – 8 годин, загальна фізична – 88 годин, спеціальна фізична – 52 години, технічна – 116 годин, тактична – 36 годин, ігрова (інтегральна) – 24 години, контрольні іспити, тестування – 8 годин, змагання – 20 годин, загальний обсяг роботи на рік складає 352 години, що не узгоджується з сучасними уявленнями розвитку теорії і методики спорту.

Проведені дослідження дозволили з'ясувати, що програма ДЮСШ з баскетболу для першого року навчання груп початкової підготовки, яку застосовують тренери на заняттях з міні-баскетболу при роботі з дітьми 6-7 років, є недостатньо ефективною у зв'язку з тим, що не відзначалося достовірних змін у більшості показників фізичної підготовленості та фізичного здоров'я дітей, а також у якості виконання найпростіших технічних елементів гри.

Результати констатувального експерименту стали підґрунтям до розробки структури та змісту навчально-тренувального процесу, з урахуванням тенденцій розвитку міні-баскетболу у провідних баскетбольних країнах, вікових особливостей дітей 6-7 років, психолого-педагогічних принципів, спрямованих на формування мотивації у дитини до занять спортом та ін.

У *четвертому розділі* науково обґрунтовано комплексний підхід до побудови структури та змісту навчально-тренувального процесу з міні-баскетболу протягом першого року навчання (діти 6-7 років), який включає чотири блоки: «Знайомство», «Інтерес», «Адаптація», «Звичка»; з розподілом

програмного матеріалу на теоретичний, практичний, мотиваційний та контрольний розділи відповідно до завдань етапу початкової підготовки, що сприяє підвищенню ефективності навчання основ техніки гри, розвитку фізичних якостей, збереження та зміцнення фізичного здоров'я, опанування теоретичними знаннями, формування мотивації дітей до занять спортом. Уперше зміст навчального матеріалу спортивної підготовки з міні-баскетболу побудовано відповідно до вікових особливостей дітей 6-7 року життя, що включає: засоби, методи та форми навчання; передбачає регламентацію фізичних навантажень протягом року та в ході окремого тренувального заняття, залежно від блоку підготовки; створення максимально сприятливих умов щодо розкриття пізнавальних здібностей; розвитку фізичних та специфічних якостей (відчуття м'яча, відчуття часу); гармонійного фізичного розвитку; зміцнення фізичного здоров'я та підвищення функціональних можливостей організму; формування мотивації до занять спортом з урахуванням інтересів особистості дитини щодо самовираження та прояву свого потенціалу в командній діяльності. Для вдосконалення подачі теоретичного матеріалу на тренуваннях розроблено методичні рекомендації «Теоретичні аспекти з міні-баскетболу для тренерів початкової підготовки» та для виконання дітьми самостійних завдань – зошит-практикум «Теоретичний практикум з міні-баскетболу для дітей 6-7 років».

У ході формувального експерименту визначено, що застосування структури та змісту навчально-тренувального процесу дітей 6-7 років на першому році занять міні-баскетболом є ефективним у зв'язку з тим, що в експериментальних групах хлопців та дівчат, порівняно з контрольними групами, виявлено достовірний приріст ($p < 0,05-0,001$) показників фізичної підготовленості, фізичного здоров'я. Виявлено, що впровадження змісту мотиваційного розділу у навчально-тренувальний процес сприяло підвищенню інтересу до занять міні-баскетболом у дітей експериментальних

груп, що позначилося на: систематичності відвідування тренувань протягом першого року навчання; прояву активності при виконанні творчих завдань з теоретичної підготовки; участі дітей та їх батьків у підготовці, організації та проведенні баскетбольних свят; зацікавленості у перегляді баскетбольних матчів команд майстрів.

Застосування розроблених структури та змісту навчально-тренувального процесу дітей 6-7 років на першому році занять міні-баскетболом сприяло покращенню показників фізичної та теоретичної підготовленості, функціонального стану, мотивації до занять міні-баскетболом, систематичності відвідування дітьми тренувальних занять, що дає підставу для її практичного впровадження у системі підготовки баскетбольного резерву на етапі початкової підготовки.

У п'ятому розділі здійснено аналіз отриманих даних та їх порівняння з наявними результатами подібних досліджень як вітчизняних, так і закордонних науковців та узагальнено підсумки дисертаційної роботи.

Підтверджено дані (Н.В. Москаленко, 2009-2017; В.Г. Губи, С.Г. Фоміна, С.В. Чернова, 2009; Т.В. Павлової, 2011 та ін.) про те, що у дітей 6-7 років інтенсивно розвиваються координаційні здібності, що сприяє ефективному опануванню руховими вміннями і навичками та є передумовою для зниження віку початку занять командними спортивними іграми для підвищення якості етапу початкової підготовки.

Доповнено дані (J.M. Buceta, 2000, 2003; K. Charles, 2003; M. Zollner, 2004; R. Giorgijevski, 2004; M. Cremonini, 2005; V. Stojiljkovic, 2016; M. Spenser, 2011; P. Sturgess, 2015; Z. Gora, 2015; M. Kafarski, 2016 та ін.) щодо організації навчально-тренувального процесу з міні-баскетболу.

Доповнено дані (Л.В. Костікової, 2002; Г.З. Максимів, 2007; О.В. Лазарчук, 2008; І.Г. Максименко, 2010; В.М. Костюкевич, 2014; В.М. Корягіна, 2014; Ж.Л. Козіної, 2015; М.М. Безмилова, 2016 та ін.) щодо

планування процесу підготовки та методики навчання спортивних ігор на етапі початкової підготовки.

У висновках дисертації викладено основні результати роботи, кількісні та якісні характеристики отриманих результатів з обґрунтуванням їх достовірності.

Викликає інтерес представлена в дисертації запропонована програма підготовки юних баскетболістів 6-7 років.

Повнота викладу матеріалів дисертації в роботах, які опубліковані автором. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 17 наукових працях, з яких 8 статей – у спеціалізованих фахових виданнях України, 3 з яких включено до наукометричних баз, 2– зарубіжних, 5 – одноосібних.

В опублікованих роботах і авторефераті досить повно викладено питання структури підготовки дітей 6-7 років в міні-баскетболі.

Зауваження щодо змісту дисертації та автореферату. Поряд із зазначенням позитивних аспектів дисертації ми змушені зробити наступні зауваження.

1. На наш погляд, в роботі недостатньо розкрито методичні підходи до навчання дітей 6-7 років з урахуванням їх фізичних та психологічних особливостей.

2. Для подальшого розвитку авторської програми слід зазначити шляхи розробки і застосування аналогічних технологій в інших командних ігрових видах спорту.

3. В роботі не зазначено, яким чином здійснювався індивідуальний підхід при застосуванні авторської програми підготовки юних баскетболістів 6-7 років, оскільки вік 6-7 років відзначається наявністю розходжень як в

показниках біологічного віку, так і особливостях морфофункціонального розвитку дітей.

4. На наш погляд, в дисертації та авторефераті слід було б більш детально описати програму занять з дітьми дітей контрольної групи.

5. У тексті роботи іноді зустрічаються незначні помилки.

Однак зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи і не знижують наукову і практичну значимість отриманих результатів.

Висновок

Дисертаційна робота Онищенко Віоли Миколаївни «Структура та зміст навчально-тренувального процесу дітей 6-7 років на першому році занять міні-баскетболом», яка представлена на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт, є закінченою науково-дослідницькою працею, відповідає вимогам пункту 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор, завідувач кафедри
олімпійського і професійного спорту
та спортивних ігор
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

Ж.Л. Козіна

